

Kuzey Kore'nin Rejim Güvenliğinde Nükleer Silahların Rolü Üstüne*

On the Role of Nuclear Weapons in North Korea's Regime Security

Yasemin ÇOKGÜÇLÜ** - Ferhat PİRİNÇÇİ***

Öz

Kuzey Kore, öncelikli amacı rejim güvenliğini sağlamak olan nükleer silahlara sahip bir devlettir. Nükleer silahlara rejim güvenliğinin destekleyici bir unsuru olarak önem veren Kuzey Kore, 2006 yılında ilk nükleer denemesini gerçekleştirmeden önce de rejim güvenliğini sağlayabilmiştir. Bu çalışmada, Kuzey Kore'nin rejim güvenliğini sağlayan unsurlar, ideolojik siyasi kültürününün temeli olan Juche ve askerî politikası olan Songun kavramları üzerinden açıklanmaktadır. Çalışma, Kuzey Kore'nin rejim güvenliğinin sağlanmasında nükleer kapasitenin asli değil tali bir unsur olduğunu iddia etmektedir. Kuzey Kore'nin nükleer silahlara sahip olmadan önce de rejim güvenliğini sağlamış olması, nükleer kapasitesi olmadan da rejimin varlığını sürdürebileceğinin en önemli göstergesidir. Bununla beraber, Kuzey Kore siyasi ve ideolojik sistemi göz önünde bulundurulduğunda, nükleer silahların rejim güvenliğinde büyük önem taşıyan, tamamlayıcı ve destekleyici bir konuma sahip olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Kore, Rejim Güvenliği, Nükleer Silahlar, Juche, Songun.

Abstract

North Korea is a nuclear weapon possessor state whose priority goal is regime security. As a state giving importance to nuclear weapons as a supportive element of regime security, North Korea was able to provide regime security before conducting its first nuclear

* Bu çalışma, Yasemin Çokgüçlü'nün "Rejim Güvenliği Bağlamında Kuzey Kore'nin Nükleer Faaliyetleri ve Bölgesel Yansımaları" başlıklı doktora tezi temel alınarak geliştirilmiştir.

** Doktora öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bursa, Türkiye, ORCID: 0000-0002-3695-088X, e-posta: yasemin_s24@hotmail.com.

*** Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bursa, Türkiye, ORCID: 0000-0001-5495-5425, e-posta: ferhat@uludag.edu.tr.

Geliş Tarihi / Submitted: 16.04.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 05.07.2021

test in 2006. In this study, the elements that ensure the regime security of North Korea are explained through the concepts of Juche, which is the basis of its ideological political culture, and Songun, which is its military policy. The study argues that nuclear capacity is not the key element to ensure North Korea's regime security yet the secondary element. The most important indicator that the regime can survive without its nuclear capacity is the fact that North Korea has ensured regime security before it has nuclear weapons. Nevertheless, considering the political and ideological system of North Korea, it is seen that nuclear weapons have a great important, complementary and supportive position in regime security.

Keywords: North Korea, Regime Security, Nuclear Weapons, Juche, Songun.

Giriş

Kuzey Kore, kapalı bir devlet olması açısından uluslararası sistemde diğer devletlerden ayrılmaktadır. 1970 yılında yürürlüğe giren, nükleer silahların yayılmasını önlemek, nükleer silah sahibi olmayan devletlerin nükleer silah edinmesini engellemek ve nükleer olmayan devletlere barışçıl amaçlar doğrultusunda kullanılmak üzere nükleer teknolojinin geliştirilmesi hakkı tanımak gibi üç temel politikası olan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması'ndan (*The Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons-NPT*)¹ ayrılan tek devlet ve dünya üzerinde NPT üyesi olmayan 5 devletten biri Kuzey Kore'dir.

Kuzey Kore, uluslararası sistemdeki yoğun baskılar sonucu, 1985 yılında SSCB'den ekonomik destek alma şartıyla NPT'yi imzalamayı kabul etmiş ve antlaşmaya taraf olmuştur.² Ancak, Kuzey Kore NPT'ye taraf olmasına rağmen, 1992 yılına kadar nükleer tesislerine düzenlenen denetimlerde sorunlar çıkarmıştır. Bunun ardından, 1993 yılında NPT'nin 10. maddesine³ dayanarak antlaşmadan çekileceğini ilan etmesiyle Çerçeve Anlaşması'na giden süreç başlamış ve ilk Kuzey Kore nükleer krizi ortaya çıkmıştır. Kuzey Kore rejiminin 10 Ocak 2003'te yaptığı bir bildirimle

¹ "Information Circular (INFCIRC/140): Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons, *International Atomic Energy Agency (IAEA)*, 22 Nisan 1970 <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/1970/infcirc140.pdf> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

² Sharon Richarson, *Perspectives on U.S. Policy Toward North Korea: Stalemate Or Checkmate?*, Lexington Books, 2006, s. 123.

³ <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

nükleer silahlara sahip olduğunu ve NPT'den çekileceğini ilân etmesiyle⁴ ikinci Kuzey Kore nükleer krizi yaşanmıştır.

Nükleer silah edinmeden önceki tarihsel gelişmeler incelendiğinde, Kuzey Kore'nin balistik füzeleri ve nükleer silahları olmadan da rejimin varlığını sürdürmüş olduğu açıktır. Diğer bir ifadeyle, her ne kadar Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetleri uluslararası arenada ana gündem maddesi haline getiriliyor olsa da karşısındaki yoğun uluslararası muhalefete rağmen Kuzey Kore'nin yıllardır rejim güvenliğini nasıl koruyabildiği önemli bir sorudur. Çalışma bu soruya yönelik cevabı yanıtlamaya çalışırken rejim güvenliği yaklaşımı çerçevesinde Kuzey Kore'nin nükleer silahları ve rejim güvenliği arasındaki ilişkiyi de analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Güvenlik kavramı, Uluslararası İlişkiler alanında özellikle son dönemde yapılan çalışmalarla genişleyip derinleşse de klasik anlamda genellikle askerî güvenlikle özdeşleştirilip devletin bekasıyla ilişkilendirilmektedir. Devletlerin bekasını tehdit edebilecek herhangi bir gelişme, güvenlik sorunu olarak tanımlanmakta ve varlıklarına karşı tehlike arz edecek güvenlik sorunlarına karşı devletler, her türlü tedbiri alma hakkını kendilerinde görmektedir.⁵ Güvenlik sorunları bağlamında ele alındığında, rejimin ideolojik, siyasi, kültürel ve askerî yapılanmasından yola çıkarak, Kuzey Kore'nin hayatta kalma stratejileri ve nükleer çalışmaları devlet politikalarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetlerine yön veren unsurların arasında, Kore Savaşı sonunda 1953 yılında imzalanan Panmunjom Ateşkes Anlaşması'ndan itibaren ABD ve bölgedeki devletlerle olan ilişkileri bulunmaktadır. Bu gelişmeler tehdit ve güvenlik algılarını şekillendirerek Kuzey Kore'yi doğal olarak her türlü tedbiri almayı kendinde hak gören, nükleer silah sahibi bir devlet olarak karşımıza çıkarmaktadır. Nükleer politikalarından geri adım atmaması başta Güney Kore olmak üzere bölge ülkeleri ve ABD üzerinde tehdit algıları oluşturmaktadır.

⁴ "Statement of DPRK Government on its withdrawal from NPT", *KCNA*, <http://www.kcna.co.jp/item/2003/200301/news01/11.htm> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

⁵ Ferhat Pirinççi, *Silahlanma ve Savaş: Ortadoğu'daki Silahlanma Girişimlerinin Küresel ve Bölgesel Güvenliğe Etkisi*, Dora Yayın Dağıtım, 1.Baskı, 2010, s. 15.

Bu çalışma, Kuzey Kore'nin rejim güvenliğini sağlamada diğer unsurlarla kıyaslandığında, nükleer silahların tali ve tamamlayıcı bir rolünün olduğunu iddia etmektedir. Kuzey Kore'nin nükleer silah sahibi olma istek ve kararlılığında dış etkenlere bağlı olarak değişen tehdit algısının büyük rol oynadığı; ancak iç politik sebeplerin de göz ardı edilemeyecek kadar baskın olduğunu savunmaktadır. Çalışmada ilk olarak rejim güvenliği yaklaşımına yönelik bir kavramsal çerçeve oluşturulmakta, ardından Kuzey Kore'nin siyasi ve askerî ideolojisi çerçevesinde rejim güvenliğini sağlayan unsurlar irdelenmekte ve Kuzey Kore siyasetinin önemli bir parçası haline gelen nükleer silahların, Kuzey Kore'nin rejim güvenliğine etkisi tartışılmaktadır.

1. Rejim Güvenliği

Rejim güvenliği yaklaşımı, geleneksel güvenlik açıklamalarından farklı bir şekilde analizin temel birimini devlet değil, rejim olarak tanımlamaktadır. Rejim güvenliği, otoriter rejim liderlerinin kendi yönetimlerine yönelik iç ve dış tehditleri en aza indirmeye çalışan güvenlik stratejileri benimseyeceğini öngörmektedir. Bu koşullar altında, rejimin hayatta kalması amacı doğrultusunda içsel ve dışsal stratejilere başvurulmaktadır. Rejim güvenliği yaklaşımında iç güvenlik tehditleri devletin güvenlik stratejilerini belirlemede önemli bir etken olarak öne sürülmektedir. Richard Jackson, rejim güvenliğini iktidardaki seçkinlerin yönetim biçimlerini ve meşruiyetini sorgulayan, tehlikeye atan iç tehditlerden korunma durumu olarak ifade etmektedir.⁶ Meşruiyet eksikliği, siyasi kırılma, temel siyasi, sosyal ve ekonomik konularda uzlaşmazlık, kurumsal yetersizlikler ve iç politika kaynaklı istikrarsızlar gibi durumlar yüzünden rejimler ciddi güvenlik problemleri ile karşılaşabilmektedir.⁷

Rejim güvenliği risk altında olan devletler, rejime yönelik iç ve dış tehditleri aynı öneme sahip olarak değerlendirebilmektedir. Muhammed Ayoob'a göre, üçüncü dünya ülkelerinin en büyük mağduriyetlerinin başında yer alan güvensizlik algısı, birçok üçüncü dünya liderinin söylemlerinin aksine, dış tehditlerden kaynaklanmaktan ziyade sınırları

⁶ Richard Jackson, "Regime Security", in Alan Collins (ed.), *Contemporary Security Studies*, Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 148.

⁷ Mohammed Ayoob, *The Third World Security Predicament: State Making, Regional Conflict and the International System*, Boulder, CO: Lynne Reiner, 1995, s. 28.

dâhilinde iç tehditler temelinde ortaya çıkmaktadır.⁸ Buradan hareketle rejim güvenliği yaklaşımına göre bir rejime yönelik dış tehditlerin olduğu kadar iç tehditlerin de güvenlik politikası üzerinde etkisi olabilmektedir. Öte yandan Gregory Koblentz, rejim güvenliğinin iktidardaki rejimin çıkarlarını koruması ve rejimi yöneten elitlerin zenginleşmesi ile sınırlı kalacağını öngörmektedir. Bu bağlamda, rejimin çıkarları ulusun çıkarlarından farklılık gösterdiği noktada, rejim kendi güvenliğine ve refahına öncelik vererek ulusun çıkarlarıyla zıt düşebilmektedir ve ulusal çıkarlar rejimin çıkarları uğruna göz ardı edebilmektedir.⁹

Richard Jackson rejim güvenliği çalışmalarında güç kullanımı ile iktidarın değiştirilmesi, isyan, ayaklanma, soykırım, iç savaş ve anarşiyi zayıf devletlerin içsel tehditleri olarak ifade etmektedir. Devletin ve rejimin idaresi altında şekillenen bu içsel tehditler, yönetici elit kesim için sürekli bir güvenlik ikilemi meydana getirmektedir. Bu güvenlik ikilemi, yönetici elitlerin sistemdeki yerlerini sağlamlaştırmak için ne kadar etkili kurallar koymak için çaba gösterse de toplum içerisinde kendi otoritelerine karşı ortaya çıkan meydan okumaların önüne geçilememesinden kaynaklanmıştır.¹⁰ Bu bağlamda rejim güvenliği, yönetici elitlerin yönetim biçimlerinin güvende olma halidir. Devlet güvenliği, devletin kurumları ve yapılarının yönetici elitlerden bağımsız bir şekilde etkili olarak işlemeye devam etmesi noktasında rejim güvenliğinden ayırt edilebilir olmaktadır.¹¹ Bu noktada rejim güvenliği kurumsal altyapısı daha zayıf ve elitler tarafından yönetilen devletlerde, devlet güvenliği yerine yöneten insanların ve yönetme şekillerinin güvenliğinin sağlanması anlamına gelmektedir.¹²

Zayıf meşruiyeti olan bir rejim, rejim güvenliği endişesini devletin bütünlüğünün korunmasına dair duyduğu endişeden daha fazla taşımaktadır. Bu endişe çoğunlukla kendi otoritesine meydan okuyan iç unsurlara karşı

⁸ Mohammed Ayoob, *Security in the Third World: The Worm About to Turn?*, International Affairs, Vol. 60, No. 1 (Winter 1983– 1984), s. 43.

⁹ Gregory D. Koblentz, *Regime Security: A New Theory For Understanding The Proliferation Of Chemical and Biological Weapons*, Contemporary Security Policy, Francis and Taylor, 2013, s. 506.

¹⁰ Alan Collins, *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, 2016, s. 162.

¹¹ A.e.

¹² Collins, *a.g.e.*, s. 165.

rejimin hayatta kalması kaygısı şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında, zayıf devletlerdeki seçkin elitler politikalarını kendilerini koruma doğrultusunda tasarlarlarken bu politikalar devletin güvenliği adı altında sunulmaktadır ki böylece rejim güvenliği ve devlet güvenliği arasındaki ayırım bulanıklaştırılmıştır.¹³

Joel Migdal'ın rejim güvenliği yaklaşımına göre ise, devletlerin yapısal özellikleri itibariyle uluslararası sistemde oluşan güvenlik ikilemi, rejimleri yöneten elitlerin iradesi altındaki siyasi ortamda politika seçeneklerini bir ölçüde sınırlandırmaktadır. Aslında, elitlerin yönetimi altındaki koşulların oluşturduğu, rejim güvenliğini sağlamanın kısa vadeli stratejilerinden birisi olan yarı kalıcı kriz politikaları veya hayatta kalma politikaları, uzun vadeli devlet inşası politikalarının yerine geçmektedir.¹⁴

Demokratik olmayan rejimlerde liderlerin üzerinde daha az baskı ve kısıtlama olması sebebiyle liderler, devletin dış politikasını askerî ve ideolojik bağlamda rejim üzerindeki iktidarlarını sürdürmek yönünde kullanabilmektedir.¹⁵ Otoriter rejimlerde demokratik olmayan liderler yönetimlerini meşrulaştırmak amacıyla askerî odaklı, geleneksel ve ideolojik değerlere itaat üzerine kurulu yöntemler ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, Max Weber tarafından liderlerin meşruiyet elde etmek ve sürdürmek için belirlediği üç ilke anlamlıdır: Liderin, kişiliğinin etki gücüyle kitlelere hitap ettiği karizma; geleneksel inanç ve uygulamalara yaptığı atıf ve demokratik ilkelere bağlılığa dayanan rasyonel söylemdir.¹⁶

Liderlerin bu yöntemler dışında rejim güvenliğini sağlamak için kullandığı birtakım stratejiler de bulunmaktadır. Bunlardan içsel stratejilerden birisi olan “havuç ve sopa” yaklaşımı otoriteye karşı gelenlere uygulanmaktadır. Genellikle otoriter rejimlerde olayları dengeleme için başvurulan havuç ve sopa yaklaşımında; havuç, rıza gösterme ve

¹³ Brian L. Job, *The Insecurity Dilemma: National, Regime, and State Securities in the Third World*, Lynne Rienner Publication, 1992, ss.15-16.

¹⁴ Joel S. Migdal, *Strong Societies and Weak States; State-Society Relations And State Capabilities In The Third World*, Princeton University Press, 1988.

¹⁵ David Baker Huxsoll, *Regimes, Institutions and Foreign Policy Change*, Louisiana State University, 2003, s. 108.

¹⁶ Marx Weber, *The Theory of Social and Economic Organization*, NY: Oxford University Press, 1947, s. 328.

sadakat elde etme amacıyla alınan tedbirleri ve ödüllendirmeleri ifade ederken; sopa, liderin aleyhinde girişilen eylemlerin bedelini ağırlaştırarak baskıcı tedbirleri ve cezalandırmaları ifade etmektedir.¹⁷Bunların dışında, zayıf rejimleri yöneten elitler, devam eden düzenin bozulmaması amacıyla güç kullanarak korkutma yöntemine başvurabilmektedir. Bu durum güvenlik güçlerini genişletmeye, ulusal gelirin yüksek bir kısmının askerî kaynaklara harcanmasına ve rejim muhaliflerine karşı gerçek anlamda güç kullanma tehdidinde bulunulması veya güç kullanılmasına yol açabilmektedir. Genellikle, rejimler muhalif hareketleri bastırmak amacıyla işkence, hapis, suikastlar, yasa dışı cinayetler, kaçırma ve kitlesel cezalandırma gibi birçok yöntem uygulayabilmektedir.¹⁸

Ayrıca, rejime yönelik tehdide dönüşebilme ihtimaline karşı, bazen orduların zayıflatılması yoluna gidilebilmektedir. Yine rejimin hayatta kalma stratejisinin bir parçası olarak, yönetici seçkinler bilinçli olarak muhalif görüşlü siyasi gruplar arasında ayrılıklar yaratarak, farklı kurumların birbirleri arasındaki rekabetini tetikleyerek, devlet kurumlarını da zayıflatarak böl ve yönet yöntemini uygulayabilmektedir. Böylece rejim karşıtı potansiyel ayaklanmaların önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Rejim güvenliğini sağlamak amacıyla uygulanan içsel stratejilere ek olarak, rejim güvenliğini desteklemek amacıyla dış güçlerle ittifaklar oluşturma yolu zayıf devletleri yöneten seçkinler için bir seçenek olmaktadır. Daha net bir ifadeyle vurgulamak gerekirse, zayıf devletler rejimin hayatta kalma garantisini vermeye yardımcı olacak güçlü devletlerle ittifak kurma arayışında olabilmektedir. İlaveten, yine rejim güvenliğini koruma stratejisi olarak, zayıf devletleri yöneten elitler güç birliği yaparak bölgesel savunma düzenlemelerine katkı sağlanmasına yarayacak anlaşmalar yapabilmektedir ve bölgesel savunma güçleri inşası gibi faaliyetler geliştirebilmektedir.

2. Kuzey Kore'nin Rejim Güvenliğini Sağlayan Unsurlar

Kuzey Kore'nin uyguladığı politikadaki yol gösterici felsefi ilkeler “*Juche*” ve “*Songun*” kavramlarıdır. Bunlardan *Juche* kendine güvenme

¹⁷ Barbara Geddes, “What Do We Know about Democratization after Twenty Years?” *Annual Review of Political Science* 2 (1999), ss. 114–144.

¹⁸ A.e.

anlamına gelirken, *Songun* kavramı askerî güce öncelik verilmesi anlamına gelmektedir. Kuzey Kore rejimi *Juche* ideolojisi üzerinden sahip olduğu iktidar tekeli elinde tutmayı meşru hale getirmektedir. Bu ideoloji üzerinden dünyayı anlamak için farklı bir bakış açısı geliştirilmekte, gelecekteki eylemler için yöntemler sunmakta ve böylelikle iktidarın meşrulaştırılması amacıyla fikir ve bilginin kontrolünü sağlamaktadır. Kuzey Kore rejimi ve halkı *Juche* ideolojisine son derece bağlıdır; çünkü bu ideolojinin ulusu refaha kavuşturmada izlenecek yolu gösteren temel bir pusula olduğuna inanılmaktadır. Ayrıca, Kuzey Kore Anayasası'nın 3. Maddesinde, “*Halkın bağımsızlığını elde etmek için Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin faaliyetlerine; devrimci bir ideoloji olan, insan odaklı bir dünya görüşüne sahip Juche fikrinin rehberlik ettiği belirtilmiştir.*”¹⁹

Juche ideolojisi terimi, 6 Aralık 1967'den sonra dördüncü Halk Meclisinin ilk oturumunda Kim İl Sung'un, “*Juche* ideolojimiz, devrimimizi ve inşamızı gerçekleştirmek adına tasarlanan Marksizm-Leninizm odaklı en doğru rehberlik felsefesine sevk etmektedir.” cümlesiyle “Kendine güvenen, bağımsızlık ve öz savunma çizgilerimizi tam anlamıyla gerçekleştirmemize izin verelim” alt başlıklı konuşmasının ardından Kuzey Kore'de ilk kez kullanılmaya başlanmıştır.²⁰ Kuzey Kore'deki felsefe sözlüğü *Juche* ideolojisini, Kim İl Sung'un devrimci fikri olarak tanımlamaktadır. *Juche* ya da *Chuche* kelimesi, Kim Jong İl tarafından ise ilk kez 28 Aralık 1995'te “Dogmatizmi ve Formalizmi reddetmek ihtiyacı üzerine ve *Juche*'nin ideolojik programları yürütmesi adına kurulması” başlıklı konuşmasında net bir şekilde vurgulanmıştır.²¹

Juche'nin anlamı doğrudan “öz kimlik” olarak tercüme edilebilir; ancak terimin kullanılma amacına uygun olarak “kendine güven” ifadesiyle daha doğru tanımlanmaktadır. *Juche* ideolojisi, esas olarak iki fikri kapsamaktadır; ilki, toplumun, devrimin öncüleri olduğunu savunan felsefi teoridir. Diğeri ise, yol gösterici ilke ve *Suryong* (lider) önderlik

¹⁹ Kongdan Oh and Ralph C. Hassig, “DPRK's Socialist Constitution (Full Text),” Unofficial translation published by The People's Korea, no. 1825 (September 19, 1998), in *North Korea Through The Looking Glass*, 2000, s. 4.

²⁰ Ilpyong J. Kim, *Historical Dictionary of North Korea*, The Scarecrow Press Inc. Lanham, Maryland and Oxford; 2003, s. 63.

²¹ A.e.

etmedikçe toplumun devrimci güç olarak örgütlenemediğini savunan görüş olarak ifade edilmektedir.²² *Juche* ideolojisi ve Kuzey Kore rejimi birbirinden bağımsız düşünülemez. Liderler, rejim içerisindeki düzeninin sağlanması ve devamlılığı için *Juche* öğretileri doğrultusunda yaşanması gerektiğini benimsemiş ve topluma bu bilinci dayatmıştır.

Kuzey Kore'nin rejim güvenliğini sağlamada öncelikle *Juche* kavramının ön planda yer aldığı görülmektedir. İdeoloji başarılı bir şekilde telkin edilirse, liderler önceliklerini meşrulaştırabilmektedir. Ayrıca, halkın liderleriyle fikir ayrılığına düşmesi durumunda, doğru olanın liderin fikirlerinin takip edilmesi olduğu yönünde toplum ikna edilebilmektedir. İdeoloji ve meşruiyet aynı zamanda muhalefeti de engellemektedir.²³ Bu çıkarımlar, Kuzey Kore rejiminin hayatta kalma sebeplerinin yanı sıra, rejim güvenliğinin sağlanmasındaki unsurların daha iyi anlaşılması açısından yol gösterici olmaktadır. Kuzey Kore'nin rejim güvenliğini sağlama girişimlerdeki başlıca dayanağı olan, *Juche* ideolojisinin temelinde yatan anlam, ulusal özgüven ve Kore milliyetçiliğinin bir kombinasyonu bağlamında tanımlanmaktadır. Kore üzerinde önemli çalışmalara sahip olan Bruce Cummings, *Juche*'yi ifade ederken; Kore meselelerini ilgilendiren konularda sübjektif olunması gerektiğini, ideolojinin temelde Kore'yi her şeyin önünde tutmak anlamını taşıdığını vurgulamıştır.²⁴

Kuzey Kore'nin siyasi ideolojisinin bir parçası haline gelen *Songun*, (önce asker veya askerî güce öncelik verilmesi) politikası, rejim güvenliğini koruma unsurları arasında önemli bir yere sahiptir. Bu politika, Kim Il Sung'un ölümünden sonra devlet başkanı olan Kim Jong İl liderliğinde 1998'de yeni anayasanın ilanı ile ön plana çıkmıştır. Bu politikayla ordunun lidere mutlak bağlılığı vurgulanmaktadır.²⁵ *Songun*'un uygulanması, Kore Halk Ordusu'nun günlük hayattaki rolünü arttırmıştır ve ordu, sosyal ve ekonomik karar alma süreçlerine daha da fazla katılmaya başlamıştır.

²² Ilpyong Kim, *a.g.e.*, s. 64.

²³ Clifford Geertz, *The Interpretation of Cultures*, New York: Basic Books, 1974, ss. 193–233.

²⁴ Bruce Cummings, "The Corporate State in North Korea" in Hagen Koo, ed., *State and Society in Contemporary Korea*, (Cornell University Press, 1993), ss. 197–230, quotation on s. 213.

²⁵ Han S. Park, "Military First Politics (Songun): Understanding Kim Jong-il's North Korea", Academic paper series, *Korea Economic Institute*, 2007, ss. 5 <https://keia.org/publication/military-first-politics-songun-understanding-kim-jong-ils-north-korea/> (Erişim Tarihi: 16.06.2021).

Ayrıca, *Songun* kavramı, toplumdaki itici güç olarak Komünist Parti yerine orduyu koymaktadır.²⁶

Songun politikası, *Juche* ideolojisinin kendine güven prensibini, somutlaştırması bakımından askerî kapasitenin güçlendirilmesine öncelik vermektedir. Bu bağlamda, Kuzey Kore siyasi-askerî öğretinin bir parçası olarak orduya ve silahlara öncelik ilkesini uygulamaktadır. Kuzey Kore rejimini, Kim ailesinin yönetiminde tutmak amacıyla vatandaşları üzerinde uyguladığı baskının bir aracı olan *Songun* politikası, aynı zamanda askerî açmazları en büyük devlet meselesi olarak görmektedir. Bu politika, rejim güvenliğini sağlamak için, orduyu güçlendirmek, halkın orduya verdiği desteği artırmak, ulusal savunmayı ve sosyalist yapıyı teşvik etmek amacını taşımaktadır. Ayrıca, orduyu devrimci bir silahlı kuvvet olarak güçlendirerek ülkenin güvenliğini ve kazanımlarını savunmak, devrimin itici gücünü oluşturmak için tüm faaliyetleri askerî bir biçimde yürütmek *Songun* politikasının amaçları arasında yer almaktadır.²⁷

Rejim güvenliğini sağlayan unsurlar arasında üçüncü olarak, otoriter yönetim hakkındaki literatürden yola çıkarak, Kim yönetiminin iktidarda kalmak amacıyla çeşitli yöntemlere dayanan baskıcı iç politikasına yer verilebilir. Bu politikanın yöntemleri arasında kısıtlayıcı sosyal politikalar, fikir ve bilgilerin manipülasyonu, propaganda, güç kullanmak, yabancı hükümetlerin manipülasyonu, kurumsal darbelere karşı dayanıklı altyapı oluşturmak yer almaktadır. Bu stratejiler, rejimin hayatta kalmasına yardımcı olacak ve Kuzey Kore’de bir ihtilal veya darbe gerçekleşmesi ihtimalini en aza indirgeyecek şekilde geliştirilmiştir.²⁸

Bu bağlamda, geliştirilen stratejiler ülkede muhalif bir halk hareketinin ortaya çıkması bir yana böylesi bir hareketin ortaya çıkma ihtimaline bile zemin hazırlayacak her türlü teşebbüsü engellemeye yöneliktir. Bir halk hareketinin ortaya çıkması ya da halkın ayaklanabilme

²⁶ Alexander Vorontsov, “North Korea’s Military First Policy: A Curse or a Blessing?”, 2006 <https://www.brookings.edu/opinions/north-koreas-military-first-policy-a-curse-or-a-blessing/> (Erişim Tarihi: 16.06.2021).

²⁷ <https://www.globalsecurity.org/military/world/dprk/songun-chongchi.htm> (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

²⁸ Daniel Byman, Jennifer Lind; “Pyongyang’s Survival Strategy”, *International Security*, Vol. 35, No. 1 (Summer 2010), s. 45.

düşüncesinin varlığı bile her türlü tedbir alınması için yeterli olmaktadır. Rejim, örgütlü muhaliflerin toplum içinde yaşamalarını imkânsız kılmasa da, varlık gösterebilmelerinin çok zor ve tehlikeli olacağı şekilde bir toplum inşa etmek maksadıyla kısıtlayıcı sosyal politikalar kullanmaktadır.

Andrei Lankov, rejimin meşruiyetine yönelik tehdit oluşturabilecek halk hareketlerini önlemek için Kim ailesinin üzerinde durduğu üç yöntemden bahsetmektedir. Bu bağlamda ilk olarak, Kim yönetimleri toplumdaki sınıf çatışmasını önlemek amacıyla kısıtlayıcı ve toplumun devlete bağımlılığını arttıracak şekilde sosyal politikalar geliştirmiştir. İkinci olarak, rejimin meşruiyetini garanti altına almak ve potansiyel rakiplerin gücünü zayıflatmak amacıyla fikir ve bilgilerin manipülasyonu yoluna gidilmiştir. Üçüncü olarak da ortaya çıkabilecek potansiyel bir direnci caydırmak veya ortadan kaldırmak amacıyla aşırı güç kullanılması ve cezalandırmaya gidilmesi söz konusu olmaktadır.²⁹

Kuzey Kore'nin rejim güvenliği unsurlarından biri olan baskıcı iç politikasında, rejim güvenliğinin altyapı taşlarını oluşturan yöntemlerden bir diğeri ise, demokratik kurumların temel dayanakları arasında ifade edilen bağımsız sivil toplumun diğer otoriter yönetimlerde de olduğu gibi gelişmesine ve etkinliğine engel olmak yer almaktadır.³⁰ Böylece muhalefetin kapsamı sınırlarken, sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle oluşabilecek eşgüdümlü bir hareketin de önüne geçilmiş olmaktadır. Bu girişimlerin yanı sıra; rejim tarafından serbest konuşma ve toplanma hakları sınırlandırılırken, rejimden bağımsız hareket edebilecek hiçbir oluşuma izin verilmemektedir. Bu politikanın temel amacı insanların siyasi muhalefet oluşturmak amacıyla seferber olabilmesi için temelde gereken insan ilişkilerini ve güven ağlarını geliştirmeyi önlemektir.³¹ Entelektüellerin, öğrencilerin ve diğer tüm sosyal grupların faaliyetleri, rejimin bağımsız bir sivil toplum gelişimini engellemesi amacıyla sıkı bir şekilde kısıtlanmıştır.

²⁹ Andrei Lankov, *North of the DMZ: Essays On Daily Life On North Korea*, Jefferson and London: Mcfarland, 2007, ss. 45–48.

³⁰ Gideon Baker, "The Taming of the Idea of Civil Society," *Democratization*, Vol. 6, No. 3 (Autumn 1999), ss. 1–29; Larry Diamond, "Toward Democratic Consolidation," *Journal of Democracy*, Vol. 5, No. 3 (July 1994).

³¹ Bruce Bueno de Mesquita and George W. Downs, "Democracy and Development," *Foreign Affairs*, Vol. 84, No. 5 (September/October 2005), ss. 82–83.

Tüm örgütlenmeler, Kore İşçi Partisi tarafından oluşturulmakta, yönetilmekte ve takip edilmektedir.³²

Haggard ve Noland'a göre, Kuzey Kore yönetiminin halkın yabancılarla doğrudan temas kurmasına engel olması, rejim güvenliğini koruma amaçlı tedbirlerinden bir tanesidir. Sıradan vatandaşların Kuzey Kore dışına seyahat etmesine, Kuzey Kore'yi ziyaret edenlerin de ülkeye refakatsiz girmesine ve Kuzey Kore halkıyla kontrolsüz veya spontane bir şekilde iletişime geçmesine izin verilmemektedir. Ülkede kıtlık yaşandığı dönemde bile yardım görevlilerine eşlik edilmiş ve görevlilerin genel olarak birçok alana girişi kısıtlanmıştır.³³ Vatandaşların komşu ülkeler dâhil olmak üzere dünyadan soyutlanması vesilesiyle insanlar ülkedeki yaşam koşullarını dış dünyayla paylaşamamakta, yönetilme şekillerini mukayese edebileceği bir bilgi edinmemekte ve bu sayede şartlarını sorgulayamamaktadır. Böylece yönetime muhalif bir görüşün ortaya çıkması engellenmiş olmaktadır. Öte yandan dış dünyadan ülkeye kişi ve bilgi girişinin kısıtlanmasıyla, ülke içerisinde dış güçler destekli manipülasyon ve halkın düzene karşı ayaklanması engellenebilmektedir.

Kuzey Kore'de rejim güvenliğini sağlama yöntemlerinden birisi de *Suryong* (yüce lider) kavramıyla ilişkilidir. Lidere kutsallık atfeden bu anlayışta toplumda liderin yenilemeyecek bir güce sahip olduğuna inanılması ve yönetiminin sorgulanmaması amaçlanmıştır.³⁴ *Suryong* kavramsallaştırmasında Kim yönetimleri, Mançurya'da Japonlara karşı gerçekleştirilen isyanın destanlaştırılmasından ilham almaktadır ve bu olay, Kore propagandasının temeli olarak ifade edilmektedir.³⁵ Bu propagandalara zemin hazırlayan rejim mitolojisi, Kim İl Sung'u devrimci atalarından doğmuş Japon karşıtı bir savaşçının varisi olarak görmektedir. Sung'un oğlu Kim Jong İl bu geleneği devam ettirmiştir.³⁶ Kim İl Sung'u; "ulusun

³² Helen-Louise Hunter, *Kim Il-song's North Korea*, Westport, Conn: Praeger, 1999, s. 213.

³³ Stephan Haggard and Marcus Noland, *Famine in North Korea: Markets, Aid, and Reform*, New York: Columbia University Press, 2007, ss. 92-97.

³⁴ Samuel S. Kim, "Introduction: A Systems Approach," in Kim, ed., *The North Korean System in the Post-Cold War Era*, New York: Palgrave, 2001, s. 14

³⁵ Charles K. Armstrong, *The North Korean Revolution, 1945-1950*, Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2003, ss. 227-228.

³⁶ A.e.

güneşi”, “ebedi cumhurbaşkanı” olarak tanımlayan *Suryong* sistemidir.³⁷ Bruce Cummings, *Suryong* sisteminin Konfüçyüsçülük gibi temel Kore değerleri ile uyumluluğunu vurgulamaktadır, “sadakat ve saygı, Kore erdeminin kaynağının derinliklerini oluşturmaktadır.”³⁸

Propaganda ve milliyetçilik kavramları birbiriyle ilişkili olarak rejim güvenliğinin sağlanması amacıyla kullanılmaktadır. Bruce Cummings, rejim güvenliğini sağlayan unsurlardan birisi olan propagandanın amacının, Kuzey Kore milliyetçiliğinde önemli bir yere sahip olan yabancı düşmanlığını arttırmak olduğunun altını çizmektedir. Ayrıca diğer bir amaç, toplumun rejime olan bağlılığını sağlamlaştırmak için, Kore'nin tarih boyu büyük güçlerin birbirleriyle savaşmak için kullandıkları, sürekli işgal ve hâkimiyetlerine maruz kalmış ve kontrol etmek amacıyla mücadele ettikleri bir bölge olduğu algısına dikkat çekmektedir.³⁹ Rejimin, toplumdaki milliyetçilik duygusuna olan güveni, rejim meşruiyeti açısından önem taşımaktadır. Milliyetçiliğin doğasında genelde yabancı düşmanlığı barınabilmekte ve Kuzey Kore rejimi gibi otoriter rejimler, yabancı düşmanları hedef göstererek kendi meşruiyetini arttırmak için milliyetçiliği bir araç olarak kullanabilmektedir. Bu tür rejimlerde liderler, devletin yüksek askerî bütçelerini haklı çıkarmak ve ülke sorunlarının sorumluluğundan kurtulmak amacıyla, siyasi rakiplerini yabancı düşmanların piyonu olarak ifade etmektedir.⁴⁰

Kuzey Kore'nin rejim güvenliğini sağlayan temel unsurları ele alırken, konjonktürel çerçevede rejimin deneyimlediği çok yönlü tehdit algısı doğrultusunda, hem askerî hem de ekonomik bağlamda kendine güven prensibi çerçevesinde hareket ettiği görülmektedir. Kuzey Kore, hem iç hem dış kaynaklı güvenlik tehditlerini ele alarak tutarlı bir şekilde stratejiler geliştirmiştir. Ülke içerisinde yaşanabilecek bir meşruiyet krizini önlemek

³⁷ Samuel S. Kim, *a.g.e.*, s. 14.

³⁸ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun: A Modern History*, New York: W.W. Norton, 1997, ss. 409–411.

³⁹ Bruce Cumings, “Why Didn't North Korea Collapse, and Why Did So Many Influential Americans Think It Would?” paper presented at the conference “*Why Communism Didn't Collapse*,” ss. 19–20; and Lankov, “North of the DMZ,” ss. 45–49.

⁴⁰ Daniel Byman, Jennifer Lind; “Pyongyang's Survival Strategy”, *International Security*, Vol. 35, No. 1 (Summer 2010), s. 50.

için rejim, ekonomik refahın ön planda olmasından ziyade, siyasi – askerî ideoloji temel alınarak bir sistem oluşturmuştur. Dış kaynaklı tehditlerle mücadele bağlamında ise; konvansiyonel silah, nükleer silah ve ittifaklar geliştirilerek tedbir alma ve caydırıcılık sağlama amacıyla adımlar atmıştır.

Rejim güvenliğini sağlayan unsurlar arasında dördüncü olarak, Kuzey Kore rejim güvenliğinin tamamlayıcı bir parçası olan nükleer silahlar büyük bir öneme sahiptir. *Songun* politikası temelinde askerî önceliklerin ön planda olduğu Kuzey Kore politikalarında saldırı, savunma ve caydırıcılık stratejilerinde nükleer silahlar belirleyici rol oynamaktadır. Ayrıca, nükleer silahlar iç ve dış siyasette, bir sonraki başlıkta ele alınacak olan birçok farklı amaca hizmet etmektedir.

3. Nükleer Silahların Rejim Güvenliğine Katkısı

Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetlerinin motivasyonları zamanla değişiklik göstermişse de temelinin rejimin dışarıdan algıladığı tehditlere dayandığı söylenebilir. Nükleer program geliştirilirken rejimin katlandığı siyasi ve ekonomik maliyet dikkate alındığında, nükleer silahlardan daha fazla baskı veya daha kapsamlı teşvikler sonucunda vazgeçmesi oldukça zordur. Zira Kuzey Kore'nin nükleer programı rejim güvenliği açısından birden fazla hayati amaca hizmet etmektedir. Diğer bir ifadeyle, Kuzey Kore yönetimi nükleer silahlarını olası bir saldırıya uğraması ihtimaline karşı bir caydırıcılıktan daha fazlası olarak görmektedir. Nükleer program, aynı zamanda rejimin gücünün ve statüsünün bir sembolü, ulusal bir propaganda aracı ve diğer ülkelerden yarar sağlamak için diplomatik bir manevra aracı olmuştur.

Rejim güvenliği yaklaşımında rejimin nükleer silah elde etme kapasitesine sahip olması önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bir rejimin gerekli kapasiteye sahip olduğu bir ortamda, rejimin nükleer silah edinmesine neden olan bağımsız değişkenler, uluslararası izolasyon ve iç istikrarsızlık olarak ifade edilmektedir. İzole rejimlerin nükleer silah elde etmesine bağlı olarak, uluslararası sistemde büyük güçler politikalarını değiştirilerek rejim içinde istikrarsızlığın ortaya çıktığı durumlarda rejimin hayatta kalmasına izin verebilmektedir.⁴¹ Eğer tecrit edilmiş rejimin

⁴¹ Matthew Beasley, *Regime Security Theory: Why Do States With No Clear Strategic*

nükleer kapasitesi yoksa ve iktidarın düşmesi büyük güçlerin çıkarınyorsa rejimin sona ermesi desteklenebilmektedir. Ancak, söz konusu rejimin nükleer silahları varsa bu güçlerin temel motivasyonu istikrarı ve statükoyu muhafaza etmek şeklinde olacaktır. Bu noktada diğer aktörler, istikrarsız bir nükleer devletin daha büyük sorunlara sebebiyet verebileceği ihtimalini göz önünde bulundurarak izole edilmiş rejime yardımcı olmayı bile daha uygun görebilmektedir.⁴²

Bu bağlamda değerlendirildiğinde, nükleer silahların rejim güvenliğine katkıları arasında ilk olarak *Juche* ilkesinin de temel prensibi olan rejimin kendine güveninin artması söz konusudur. Kuzey Kore oluşturduğu kendine güven doğrultusunda nükleer diplomasisini, siyasi hedeflerine ulaşabilmek için tehlikeyi göze alma ve tırmandırma politikası (*brinkmanship*) kavramı çerçevesinde şekillendirmiştir. Nükleer politikalarını, askerî ve diplomatik anlamda mücadele vermek suretiyle nükleer gücüne dayanarak, uluslararası sistemdeki diğer güçlere gözdağı vermek amacıyla belirlediği manevralarla yürütmüştür. Kuzey Kore politikalarına rehberlik eden ilkeler olan *Juche* ve *Songun* düşünüldüğünde Kore Halk Ordusu, siyasi meselelerde merkezi bir rol oynamaktadır. Ayrıca Kuzey Kore yönetimi Güney Kore ve ABD dâhil olmak üzere düşman kuvvetlerin saldırma ihtimali doğrultusunda, rejimi hayatta tutmayı garanti altına almak için algılanan tehditleri engellemek için asimetrik askerî yetenekler geliştirmesi gerektiğine inanmaktadır.⁴³

Nükleer silahların rejim güvenliğine katkısı çerçevesinde, *Juche* ve *Songun* ilkeleri doğrultusunda askerî gücünü ön plana çıkaran Kuzey Kore, nükleer silahlarına rejim güvenliğinin tamamlayıcı bir unsuru olarak önem atfetmektedir. Kuzey Kore rejim güvenliğinin temel parametrelerinden biri olan askerî eylemlerini, Kuzey Kore'nin tarih boyunca siyasi duruşunun bir parçası olması ve askerî öncelik politikası izlemesi bağlamında tanımlamaktadır. Ayrıca öngörülebilir gelecekte, en güçlü politik araçlarından biri olarak değerlendirdiği nükleer gücü kullanmaya devam etmesi rasyonelize edilmektedir.

Security Concerns Obtain Nuclear Weapons?, University Of Oregon, 2009, s. 8.

⁴² A.e.

⁴³ Eleanor Albert, "North Korea's Military Capabilities", *Council On Foreign Relations*, 2019.

Kuzey Kore nükleer programı, Shane Smith'e göre Kuzey Kore'nin ulusal güvenliğine birkaç farklı boyutta hizmet etmektedir. Bu bağlamda nükleer kapasitesi bir diplomatik pazarlık aracı, garantili misilleme aracı, katalizör ve bir savaş aracı olarak görülmektedir.⁴⁴ Rejimin, düşman ve müttefiklerinden imtiyaz kazanmak için nükleer silahlar geliştirme güdüsüyle hareket ettiği noktada bu silahlar diplomatik pazarlık aracı haline gelmektedir. Bunun dışında, Kuzey Kore nükleer gücünü kendine menfaat sağlamak için yabancı güçlerin desteğini almak amacıyla kullandığında nükleer silahlar katalizör olarak değerlendirilmektedir. Nükleer silahların rejim güvenliğine katkısı boyutunda üçüncü olarak ele alınan unsur caydırıcılıktır. John Warden, Kuzey Kore'nin nükleer duruşunu ele aldığı çalışmasında Kuzey Kore'nin, garantili misilleme üzerine bir nükleer duruş sergileyebildiğini ve bu duruşun bir başka devleti, Kuzey Kore'yi nükleer silahlar veya rejim değiştirme tehdidiyle baskı altında tutmaktan caydırdığını vurgulamaktadır.⁴⁵

Scott Snyder'a göre, Kuzey Kore'nin rejim güvenliği ve nükleer silahlarını birbiriyle ne derece bağdaştırmış ve bütünleştirmiş olduğu, 2013 yılında gerçekleşen Kore İşçi Partisi toplantısında Kim Jong Un'un vurguladığı *Byungjin Hattı* politikasından anlaşılmaktadır. Byungjin, bir yandan ekonomi alanındaki gelişmelere odaklanırken diğer yandan askerî politikayla nükleer caydırıcılığın eşzamanlı olarak geliştirmesi ve güçlendirmesi üzerinde duran ikili politika (*dual policy*) olarak ifade edilmektedir.⁴⁶

Kuzey Kore, nükleer silah üretmek üzerinde odaklanan kapsamlı ve düzenli olarak gelişen bir nükleer program yürütmüştür. Rejim güvenliğine nükleer silahların katkıları doğrultusunda dördüncü bir unsur olarak, bu silahların Kuzey Kore ordusunu stratejik anlamda güçlendirdiği, olası bir savunma ya da saldırı pozisyonunda nükleer silahların gücüne dayanan Karşılıklı Yok Olma (*Mutually Assured Destruction*) doktrini doğrultusunda

⁴⁴ Shane Smith, "North Korea's Evolving Nuclear Strategy", North Korea's Nuclear Future Series, *US-Korea Institute at SAIS*, August 2015.

⁴⁵ John K. Warden, "North Korea's Nuclear Posture: An Evolving Challenge For US Deterrence", *Proliferation Papers, IFRJ*, March 2017, s. 6.

⁴⁶ Scott A.Snyder, "The Motivations Behind North Korea's Pursuit of Simultaneous Economic and Nuclear Development", *Council On Foreign Relations*, 20 November 2013.

karşı taraf üzerinde daha etkili bir duruş sağladığı söylenebilir. Joseph Bermudez, nükleer program geliştikçe Kuzey Kore yönetimi ve Kore Halk Ordusunun bu silahları, ABD tarafından düzenlenecek olası bir saldırıda öncelikli siyasi araç olarak kullanabileceğini gözlemlemesiyle beraber garantili misilleme kapasitesine sahip olabilmeye bağlamında kademeli olarak nükleer bir strateji geliştirdiğini ifade etmektedir. Bu açıdan Kuzey Kore günümüzde nükleer silahları, hem stratejik siyasi silahlar hem de operasyonel, taktik ve savaş zamanları olmak üzere çeşitli seviyelerde kullanabileceği araçlar olarak görmektedir.⁴⁷ Kuzey Kore nükleer silahlarının rejim güvenliğine sağladığı önemli katkılardan biri olarak, halkın endişelerini gidermek ve güvenliklerini sağlamak suretiyle bu silahların ulusal anlamda rejime prestij kazandırdığı ifade edilmektedir.⁴⁸

Nükleer silahların sağladığı rejime sağladığı avantajlar değerlendirildiğinde, birçok Kuzey Kore uzmanı analiste göre; Kuzey Kore, Pakistan gibi Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'na taraf olmayan diğer nükleer silah sahibi devletlere benzer şekilde, statüsünün ve meşruiyetinin nükleer silahlı bir devlet olarak tanınmasını istemektedir. Bunun yanı sıra, yıllardır gerçekleşen müzakereler neticesinde Kuzey Kore, Kore Yarımadası'nın nükleersizleştirilmesine yönelik desteğini ifade etmiş, ancak bu ifade Kuzey Kore dışında uluslararası sistemde çok daha farklı algılanmıştır.⁴⁹

Gerçekte, rejim güvenliğine çok yönlü ve güçlü katkısı olan nükleer silahların Kuzey Kore'de gözden çıkarılması kolay gözükmemektedir. Kore Yarımadasının nükleer silahlardan arındırılması aslında, 2013 yılında bir Kuzey Kore yetkilisinin de tanımladığı gibi Kore Yarımadası'nın nükleersizleştirilmesi, Kuzey Kore'ye karşı ABD nükleer tehdidinin tamamen ortadan kaldırılması ve dünyanın nükleer silahlardan arındırılması

⁴⁷ Joseph S. Bermudez Jr., "North Korea's Development Of a Nuclear Weapons Strategy", *Us-Korea Institute at Sais*, s. 7.

⁴⁸ Sung Chull Kim, Michael D.Cohen, *North Korea and Nuclear Weapons*, Georgetown University Press, 2017, s. 24.

⁴⁹ "Denuclearization of Korean Peninsula Is DPRK's Invariable Stand," *Korean Central News Agency*, September 29, 2013 <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/history-u.s.-dprk-relations> (Erişim Tarihi: 17.01.2021)

çabalarının sonucunda gerçekleşecek bir gelişme olarak en nihayetinde Kuzey Kore'nin de nükleer silahsızlanması anlamını taşımaktadır.⁵⁰

4. Nükleer Silahsız Kuzey Kore Rejim Güvenliğini Sağlayabilir mi?

Güney Kore'yle karşılaştırıldığında çok daha zayıf bir ekonomiye sahip, teknoloji ve sanayileşme bakımından çok geride olan Kuzey Kore bütün sahip olduğu dezavantajlara rağmen *Juche* ideolojisine ve *Songun* politikasına bağlı kalarak varlığını sürdürebilmiştir. Kuzey Kore'nin, ekonomik bakımdan Güney Kore kadar gelişmemiş olması sebebiyle Güney Kore, Kuzey üzerinde ekonomik hegemonya kurmaya ve iki ülke arasında kurulan ekonomik iş birliği sayesinde Kuzey Kore'nin kendisine olan iktisadi bağımlılığını arttırıp ülkeyi kontrol altında tutmaya çalışmıştır.⁵¹

Ayrıca, Güney Kore ABD tarafından güvenlik taahhütleriyle koruma altında ve aktif bir askerî iş birliği içerisindeyken, Kuzey Kore herhangi bir devlet tarafından böyle bir askerî güvenlik garantisine sahip olmadan kendi güvenliğini kendi sağlamak durumunda kalmıştır. Örnek olarak, Çin ve Kuzey Kore 1961 yılında Karşılıklı Yardım ve İşbirliği Dostluk Anlaşması imzalamış ve anlaşmanın 2021 yılına kadar geçerliliği taahhüt edilmiştir.⁵² Nitekim 2021 yılında her iki ülkenin devlet başkanı ittifaklarını yeniden onaylamıştır.⁵³ Ancak, bu ittifak ABD ve Güney Kore arasında 1953 yılında imzalanmış Ortak Savunma anlaşması temelinde kurulan askerî ittifakların⁵⁴ Güney Kore'ye verdiği askerî güvenceyi sağlamamaktadır.

Kuzey Kore rejim güvenliği, Sovyetler Birliği ve Çin tarafından 1990'lı yıllara kadar ekonomik ve askerî anlamda destek görmüştür. Ancak, bu yardımlar ABD'nin Güney Kore'ye verdiği destekle mukayese edilemeyecek boyutta gerçekleşmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Çin'in gerçekleştirdiği ekonomik reformların ardından Kuzey Kore bu devletlerden daha az yardım almaya başlamıştır. Özellikle, Rusya'nın

⁵⁰ A.e.

⁵¹ Scott D. Sagan, "Why Do States Build Nuclear Weapons?: Three Models in Search of a Bomb", *International Security*, Vol. 21, No. 3. (Winter, 1996-1997), s. 85.

⁵² Elenor Albert, <https://www.cfr.org/background/china-north-korea-relationship>, *Council On Foreign Relations*, 2019 (Erişim Tarihi: 16.06.2021).

⁵³ Kim Tong Hyung, <https://thediplomat.com/2021/03/xi-kim-share-messages-reaffirming-china-north-korea-alliance/> *The Diplomat*, 2021 (Erişim Tarihi: 16.06.2021).

⁵⁴ <https://www.state.gov/u-s-relations-with-the-republic-of-korea/> (Erişim Tarihi: 16.06.2021).

Kuzey Kore'ye gerçekleştirdiği silah satış miktarının, Sovyetler zamanındaki yardım amaçlı veya satış olarak gerçekleşen transferlerle kıyaslanamayacak derecede düşüş gösterdiğini söylemek mümkündür.⁵⁵

Bütün bu gelişmeler çerçevesinde ittifak ilişkilerinin güvenilmezliği doğrultusunda öncelikle kendi gücüne dayanarak rejim güvenliğini sağlaması gerektiğini tecrübe eden Kuzey Kore, silah ticaretine ağırlık vermiştir. Kuzey Kore silah ticaretini 1987-1992 yılları arasında en yüksek hacimle İran başta olmak üzere Mısır, Libya ve Suriye üzerinden gerçekleştirmiştir.⁵⁶ Kuzey Kore, silah ticareti üzerinden 1990'ların sonunda İran'la yeni anlaşmalar imzalamış ve bu anlaşmaları takiben kısa bir süre sonra Kuzey Kore-Suriye anlaşması imzalanmıştır.⁵⁷

Ayrıca, Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetleri 1960'lı yıllara dayanmakta olduğu için, nükleer silah sahibi olduğunu 2003 yılında ilan etse de nükleer faaliyetleri Kuzey Kore'ye silah ticaretinde avantajlar sağlamıştır. Örnek olarak, füze sistemi olan hava savunma aracı V-75 Dvina'ları 1960 yıllarında SSCB'den gördüğü destek ile geliştirmiştir. Orta ve uzun menzilli balistik füze geliştirmeye yönelik girişimlere de 1970'li yıllardan itibaren başlamıştır.⁵⁸ Bu bağlamda, SIPRI verilerine göre yorumlandığında 1982 yılından 2004 yılına kadar Mig 19 savaş uçağından; tank ve gemi füzesarlarına, Hwasong 6 füzesi ve diğer silahların İran'a satışını gerçekleştirmiştir.⁵⁹

Nükleer silahlara sahip olmadığı dönemde Kuzey Kore'nin politika hedefleri; 1960'larda daha hırslı, saldırgan ve düşmanca gelişen yaklaşımlardan 1990'lı yıllar itibariyle daha savunmacı bir anlayışa bürünmesiyle zaman içerisinde değişim göstermiştir. Örneğin; 1968 yılında Amerikan istihbarat gemisi USS Pueblo'yu ele geçirmiş ve Güney Kore hükümetini devirme girişiminde bulunmuştur. Ancak; Kuzey Kore için

⁵⁵ Bkz. SIPRI, International Arms Transfers Database.

⁵⁶ Joseph S. Bermudez JR., "A History Of Ballistic Missile Development in The DPRK", *Center For Nonproliferation Studies*, 1999, s. 19.

⁵⁷ Bill Gertz, "Iran-Syria Deal Revealed as Scuds Near Gulf Ports," *Washington Times*, March 10, 1992.

⁵⁸ Joseph S. Bermudez, "A history of ballistic missile development in North Korea", Occasional Paper, No. 2, *Center for Nonproliferation Studies*, California, February 2000, s. 26.

⁵⁹ "http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php" (Erişim Tarihi: 24.03.2021)

1990'lı yıllarda mutabakatlar aracılığıyla ekonomik yardımın sağlanması önem kazanmıştır.⁶⁰

Ayrıca, bütün bu gelişmeler Kuzey Kore'nin kararlı bir şekilde tırmandırma politikası izlediğini ortaya koyarken, en önemlisi Kuzey Kore'nin Güney Kore'yi işgal etmesiyle Kore Savaşı'nı (1950-1953) tetiklemesi yine Kuzey Kore'nin nükleer silahlara sahip olmadığı dönemde kendi güvenliğini sağlamak için ve Güney Kore'yle birleşme hedefleri doğrultusunda hareket edebileceğini göstermiştir. Provokasyonların en yoğun aşaması, Kuzey Kore'nin Güney Kore ve ABD güvenlik çıkarlarına karşı bir dizi sınırlı silahlı eylem düzenlediği 1960'ların ikinci yarısında yaşanmıştır. Güney Kore'ye ajanların sızması, en sık bahsedilen provokasyon türü olup, onu adam kaçırmaya ve terörizm izlemiştir.⁶¹

Kuzey Kore nükleer silahlara sahip olmadığı dönemde gerginliği artıran adımların yanı sıra birtakım askerî girişimlerde de bulunmuştur. Bu müdahalelere örnek olarak; 1968 ve 1974'te Güney Kore devlet başkanı Park Chung Hee'ye suikast girişimleri ve 1987'de Güney Kore yolcu uçağına düzenlenen bombalı saldırı gösterilebilir.⁶² Kuzey Kore eylemleriyle düşmanlıkları arttırmasına rağmen güvenliğini nükleer silahlara sahip olmadığı dönemde saldırı stratejileri doğrultusunda hareket ederek korumayı başarmıştır.

Kuzey Kore'nin askerî eylemleri, politika hedefleriyle tutarlı olmuştur. Başka bir deyişle, Kuzey Koreli liderler politik amaçlarına ulaşmak maksadıyla askerî güç kullanma konusunda rasyonel olmuştur.⁶³ Kuzey Kore'nin ulusal askerî stratejisi, Kim yönetimlerini savunmak suretiyle ulusal güvenlik stratejisini destekleyerek rejimin baskıcı diplomasisini yürütmesini sağlamak üzere tasarlanmıştır. Bu strateji genel olarak Güney Kore'ye, özellikle de Seul bölgesine sürekli bir tehdit oluşturan, ileri derecede silahlarla konuşlandırılmış bir ordu vasıtasıyla caydırıcılığa dayanmaktadır.⁶⁴

⁶⁰ Narushige Michishita, *North Korea's Millitary Diplomatic Campaigns 1966-2008*, Routledge Taylor and Francis Group, 2010, s. 1.

⁶¹ Dick K.Kanto, "North Korea: Chronology Of Provocations, 1950-2003" , *Report For Congress*, 2003, s. 3.

⁶² A.e.

⁶³ Michishita, *a.g.e.*

⁶⁴ Office of the Secretary of Defence, *a.g.e.*, s. 9.

Askerî stratejisinin bu iki yönünün karşılıklı olarak birbirini desteklemesi amaçlanmış olup; bir taraftan tehdit oluştururken, diğer taraftan saldırıyı caydırmak maksadıyla kullanılmaktadır. Kuzey Kore ordusu, Güney Kore, bölgedeki diğer komşuları ve ABD kuvvetleri için bir tehdit unsuru olmuştur. Güçlü bir ordunun tehdit oluşturması bağlamında Kuzey Kore, ABD ve Güney Kore'nin Kuzey Kore'ye yönelik politika seçeneklerini sınırlayabilmektedir. Örneğin, geçmişte ABD veya Güney Kore tarafından gelen yaptırım önerileri veya askerî baskılar, Kuzey tarafından bu tür eylemlerin bir savaş eylemi olduğu veya Seul'u ateş denizine çevirebileceği tehditleriyle karşı karşıya kalmıştır.

Özetle, Kuzey Kore provokasyon, suikast ve askerî eylemleri siyasi imtiyazlar kazanma için araç olarak kullanmış ve bölgedeki gerginliği kendi güvenliğine zarar gelmeyecek doğrultuda yönlendirmeyi başarmıştır. Dolayısıyla, öncelikle *Juche*, *Songun* ve *Suryong* temelinde siyasi ve askerî ideolojisine bağlı kalarak, ikincil olarak da gerek başlarda Çin ve Sovyetler Birliği ile olan güçlü ilişkileriyle, silah ticareti aracılığıyla kurduğu ilişkiler ve siyasi provokasyonlarıyla nükleer silahlara sahip olmadan uzun yıllar rejim güvenliğini sağlamaya devam etmiştir.

Bir başka bakış açısıyla, Kuzey Kore'nin nükleer faaliyetleri başlangıcınının 1960'lı yıllara dayandığı göz önünde bulundurulduğunda, ilk nükleer denemesini 2006 yılında gerçekleştirmiş olsa da, özellikle silah ticareti ilişkilerinde, füze programı özelinde nükleer faaliyetleri rol oynamıştır. Ayrıca, Kuzey Kore uluslararası sistemde 90'lı yıllardan itibaren nükleer faaliyetleri dolayısıyla süregelen müzakerelere yönlendirilme çabalarından stratejik çıkar sağlamış ve imtiyazlar kazanmıştır.

Sonuç

Siyasi varlığını sürdürmek isteyen her devlet gibi Kuzey Kore rejimi kuruluşundan itibaren rejim güvenliğini ön planda tutan bir politika izlemiştir. Bu politika çerçevesinde rejim güvenliğini sağlamak için rejimi yönetenlerin güvenliği de bir o kadar önemlidir. ABD ve bölgesel güçlerin Kuzey Kore rejimine uyguladığı baskıcı ve izolasyon politikaları göz önünde bulundurulduğunda, bu coğrafyada askerî ve siyasi hareketlenmelerin yaşanacağı öngörülebilir bir gerçek olmuştur.

Güvenliğini sağlamak için dönemsel olarak farklı politikalar izlemiş olsa da, Kuzey Kore rejim güvenliğinin değişmeyen parametreleri

bulunmaktadır. Bu parametreler çerçevesinde, karşılaştığı birçok zorluğa rağmen hayatta kalabilmeyi başaran Kuzey Kore rejiminin dayanıklılığını ve dayanak noktalarını doğru analiz edebilmek için rejimin ülke içindeki ve uluslararası sistemdeki gücünü iyi algılamak gerekmektedir. Uluslararası destekten yoksun, ideolojik prensiplerin yol göstericiliği doğrultusunda yönetilen Kuzey Kore rejiminde ordu, halkı baskı altında tutmaktadır. Ayrıca, esnek olmayan iç güvenlik kontrolleri, ordunun devasa harcamaları ve Kim yönetimlerinin sürekliliğine hizmet etmesi bağlamında Kuzey Kore rejimi, askerî birlik devletine dayanan dünya görüşünü benimsemeye devam etmektedir.

Uluslararası sistemde BM Güvenlik Konseyi'nin müdahalesiyle Kuzey Kore'nin nükleer silah sahibi olmasına karşı yoğun çabalar sarf edilse de Kuzey Kore rejimi kendi güvenliğini kendi gücüyle sağlama amacını rasyonel olarak görmekte ve bu doğrultuda ilerlemektedir. Bununla birlikte, Kuzey Kore'nin güvenlik stratejilerini değerlendirirken nükleer programının arkasındaki motivasyonları ve ABD ile ilişkilerinin tarihçesini göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekmektedir.

Nükleer silahlar, Kuzey Kore rejiminin güvenlik, iç politika ve prestij aracı olmasının yanı sıra sadece Kore yarımadasıyla sınırlı kalmayan, uluslararası politikada küresel boyutta prestij kazanma ve nükleer silah devleti olarak tanınma gibi siyasi hedeflerini gerçekleştirmek doğrultusunda gerekli görülen unsurdur. Bunların dışında, Kuzey Kore'nin ulusal ideolojisinin bir parçası haline gelen nükleer silahlara ulusal çıkarların korunması için büyük önem atfedilmiştir. Dolayısıyla nükleer silahlar ve nükleer programı Kuzey Kore için varlığını devam ettirmede en önemli unsurların başında gelmektedir; çünkü askerî öncelik politikasını yönetim sisteminin temeline oturtan bir devletin nükleer programı bu politika çerçevesinde daha da anlam kazanmaktadır. Ancak, Kuzey Kore rejiminin devamlılığını sağlayabilmesinin tek dayanağı nükleer silahlar değildir.

Bu bağlamda Kuzey Kore, 2006 yılında ilk nükleer denemesini gerçekleştirene kadar nükleer silah sahibi olmadan nükleer faaliyetler yürüten bir devletti ve rejim ayakta kalmayı nükleer silahlar olmadan da başarabilmişti. Bu minvalde değerlendirildiğinde nükleer silahlar, Kuzey Kore'nin rejim güvenliğini garanti eden unsurlardan ve diplomasideki en önemli kozlarından biri olsa da, nükleer silahsız bir Kuzey Kore'nin daha önce varlığını sürdürmüş olması bağlamında, nükleer silahlar olmazsa olması değildir.

Kuzey Kore, meydan okumalardan ve risklerden uzak bir şekilde rejimin varlığını sürdürmesini hedeflemektedir. Aynı zamanda kendi içinde ekonomik reformlar yapmak ve küresel ekonomik sistemin bir parçası olmak istemektedir. Ancak, bu istekleri doğrultusunda nükleer silahlarından vazgeçmeyi kısa vadede gerçekçi bir opsiyon olarak görmemektedir. Bu bağlamda Byungjin politikasında belirtildiği gibi güvenliğini garanti altına alarak nükleer gelişimiyle eşzamanlı bir şekilde ekonomik adımlar atmayı amaçlamaktadır.

Kuzey Kore rejim güvenliğini garanti altında tutmak amacıyla ihtiyatlı bir şekilde savunmacı bir strateji izlemektedir. Nükleer silahların rejim güvenliğine katkısından kaynaklanan özgüven çerçevesinde Kuzey Kore yönetiminin kısa vadede ve güvenlik garantileri tam karşılanmadan nükleer gelişiminden vazgeçebileceği düşüncesi rasyonel değildir. Nükleer silahları ile bağlantılı olarak Kuzey Kore'nin oluşturmaya çalıştığı caydırıcılığın amacı, hem sınırları içerisindeki tehditlere karşı rejim güvenliğini desteklemek, hem de uluslararası düzende kendisine karşı düzenlenebilecek bir müdahaleye engel olmaktır. Ancak, unutulmamalıdır ki iki kutuplu dönemde büyük güçlerden biri olan SSCB nükleer güç devleti olmasına rağmen rejim güvenliğini koruyamamıştır.

Son olarak nükleer silahsız bir Kuzey Kore'nin, nükleer silahlara sahip olmadığı dönemdeki gibi rejim güvenliğini sağlayabilmesi mümkündür; ancak nükleer faaliyetlerinde başarılı bir yol kat etmiş olması ve nükleer silahların rejim güvenliğinin bir parçası olarak sisteme entegre olması nedeniyle nükleer silahlarından vazgeçmesi de oldukça zordur. İlâveten, Kim hanedanlığı rejimi sona erer ve yeni bir rejimin varlığı mevzu bahis olursa yeni lider müzakerelere devam etmesi durumunda teklif edilen imtiyazlar çerçevesinde nükleer silahlardan vazgeçmeyi bir seçenek olarak değerlendirebilir. Bu bağlamda mevcut nükleer gücünden feragat etmek yerine yeni nükleer silahlar geliştirmemesi daha yüksek bir olasılıktır.

Kuzey Kore'nin gerçekte niyetinin, nükleer müzakerelerin konu ve kapsamını Kuzey Kore'nin bireysel olarak “nükleer silahlardan arındırılmasından” uzaklaştırmak olduğu görülmektedir. Bu amaçla bir yandan “nükleersiz Kuzey Kore” yerine kapsamlı bir “nükleersiz bölge” oluşturulması gibi zor bir hedefi ortaya koymaktadır. En kötü ihtimalle de Kuzey Kore’de temel gündemi “nükleersiz Kuzey Kore” yerine “Kuzey Kore’de nükleer silahların kontrolüne” doğru değiştirmek istemektedir. Bu gayretinin altında

yatan amaç ise, ülkedeki nükleer silahların kontrolüne dikkat çekerek, Kuzey Kore'nin nükleer silah sahibi bir devlet olarak kabul görmesini sağlamaktır.

Summary

North Korea differs from the other states in the international system in terms of being a sui generis state. The only state that withdrew from the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons is North Korea. This article outlined that how North Korea has been able to protect its regime security for years although North Korea's nuclear activities are being made the main agenda item in the international arena with intense opposition. The study aims to analyze the relationship between North Korea's nuclear weapons and regime security within the framework of regime security approach.

In this study, it is argued that North Korea's regime security cannot be interpreted with a reductionist approach, which refers only in terms of nuclear weapons. North Korea continued ensuring its regime security before admitting that they owned nuclear weapons. On the other hand, based on the ideological, political, cultural and military structure of the regime, the survival strategies and nuclear activities of North Korea constitute an important part of the state policies. In the context of ideology, Juche and Songun provides methods for future actions and thus ensures the control of ideas and knowledge in order to legitimize power.

North Korea's nuclear weapons make sense in the context of the principles of self-help and national independence, which form the basis of the Juche ideology adopted as the foundation of regime security and the establishment philosophy of the state. Nuclear weapons also gains importance as supportive and complementary element in the military priority policy expressed as Songun. North Korea views nuclear weapons as one of the most important tools of both its domestic and foreign policy, within the framework of its full realization of the Juche ideology. The underlying meaning of the Juche ideology, which is the main pillar in North Korea's attempts to provide regime security, is described as a combination of national self-confidence and Korean nationalism.

Based on its isolation, North Korea sees itself vulnerable against attacks to destroy the regime and surrounded by the unreliable allies, so it

developed its quest for nuclear weapons. North Korea is a realist state that prefers to rely on its own military power more than agreements and partnerships, and in this context, sees the only guarantor of its security as its military power. In other words, North Korea preferred to trust its own power more than anything else and used the strategic power of nuclear weapons to gain concessions from its enemies and allies in line with its own security interests at the same time. The nuclear program has also been a symbol of the regime's power and status, a national propaganda tool, and a diplomatic maneuver tool against other countries.

In conclusion, the changing threat perception depending on external factors plays a major role in North Korea's desire and determination to acquire nuclear weapons; however, domestic political reasons are also too dominant to be ignored. Therefore, the foundation and development of the nuclear activities of the North Korean regime cannot be based on a single reason, and nuclear weapons are not the only factor to ensure the security of the regime. In the context of examining the system and political structure of the North Korean state, it would not be correct to say that North Korea, as it managed to survive before it acquired nuclear weapons, bases its regime security only on nuclear weapons.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamın yazarları olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanımız bulunmamaktadır.

Destek Beyanı:

Bu çalışmanın hazırlanmasında hiçbir dış finansmandan yararlanılmamıştır. Çalışma Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında Prof. Dr. Ferhat PİRİNÇÇİ danışmanlığında hazırlanan Yasemin ÇOKGÜÇLÜ'ye ait "Rejim Güvenliği Bağlamında Kuzey Kore'nin Nükleer Faaliyetleri ve Bölgesel Yansımaları" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

İkinci yazarı çalışmanın danışmanı olup araştırmanın hazırlanmasında birinci yazarın katkı oranı %60, ikinci yazarın katkı oranı %40'tır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ARMSTRONG, Charles K. *The North Korean Revolution, 1945–1950*, Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2003.
- AYOOB, Mohammed *The Third World Security Predicament: State Making, Regional Conflict and the International System*, Boulder, CO: Lynne Reiner, 1995.
- AYOOB, Mohammed *Security in the Third World: The Worm About to Turn?*, International Affairs, Vol. 60, No. 1 (Winter 1983– 1984).
- COLLINS, Alan *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, 2016.
- GEERTZ, Clifford *The Interpretation of Cultures*, New York: Basic Books, 1974.
- HAGGARD, Stephan and Marcus Noland, *Famine in North Korea: Markets, Aid, and Reform*, New York: Columbia University Press, 2007.
- HUNTER, Helen-Louise Kim *Il-song's North Korea*, Westport, Conn: Praeger, 1999.
- JOB, Brian L. *The Insecurity Dilemma: National, Regime, and State Securities in the Third World*, Lynne Rienner Publication, 1992.
- KİM, Sung Chull Michael D. Cohen, *North Korea and Nuclear Weapons*, Georgetown University Press, 2017.
- LANKOV, Andrei *North of the DMZ: Essays On Daily Life On North Korea*, Jefferson and London: Mcfarland, 2007.
- MICHISHİTA, Narushige, *North Korea's Military Diplomatic Campaigns 1966-2008*, Routledge Taylor and Francis Group, 2010.
- MİGDAL, Joel S. *Strong Societies and Weak States; State-Society Relations And State Capabilities In The Third World*, Princeton University Press, 1988.
- PİRİNÇÇİ, Ferhat *Silahlanma ve Savaş: Ortadoğu'daki Silahlanma Girişimlerinin Küresel ve Bölgesel Güvenliğe Etkisi*, Dora Yayın Dağıtım, 1. Baskı, 2010.
- RİCHARSON, Sharon *Perspectives on U.S. Policy Toward North Korea: Stalemate Or Checkmate?*, Lexington Books, 2006.
- WEBER, Marx *The Theory of Social and Economic Organization*, NY: Oxford University Press, 1947.

Kitap Bölümleri

- CUMİNGS, Bruce “The Corporate State in North Korea,” in Hagen Koo, ed., *State and Society in Contemporary Korea*, Cornell University Press, 1993.
- JACKSON, Richard “Regime Security”, in Alan Collins (ed.), *Contemporary Security Studies*, Oxford: Oxford University Press, 2007.
- KİM, Samuel S. “Introduction: A Systems Approach,” in Kim, ed., *The North Korean System in the Post–Cold War Era*, New York: Palgrave, 2001.
- SAGAN, Scott D. “Why Do States Build Nuclear Weapons?: Three Models in Search of a Bomb”, *International Security*, Vol. 21, No. 3. (Winter, 1996-1997).
- OH, Kongdan and Ralph C. Hassig, “DPRK's Socialist Constitution (Full Text),” Unofficial translation published by The People's Korea, no. 1825 (September 19, 1998), in *North Korea Through The Looking Glass*, 2000.

Makaleler

- ALBERT, Eleanor “North Korea's Military Capabilities”, *Council On Foreign Relations*, 2019.
- BAKER, Gideon “The Taming of the Idea of Civil Society,” *Democratization*, Vol. 6, No. 3 (Autumn 1999).

BERMUDEZ Jr., Joseph S. "North Korea's Development Of a Nuclear Weapons Strategy", *Us-Korea Institute at Sais*.

BERMUDEZ, Joseph S. "A history of ballistic misile development in North Korea", Occasional Paper, No.2, *Center for Nonproliferation Studies*, California, February, 2000.

BERMUDEZ JR., Joseph S. "A History Of Ballistic Missile Development in The DPRK", *Center For Nonproliferation Studies*, 1999.

BYMAN, Daniel Jennifer Lind; "Pyongyang's Survival Strategy", *International Security*, Vol. 35, No. 1 (Summer 2010).

GERTZ, Bill "Iran-Syria Deal Revealed as Scuds Near Gulf Ports," *Washington Times*, March 10, 1992.

KOBLENTZ, Gregory D. "Regime Security: A New Theory For Understanding The Proliferation Of Chemical and Biological Weapons", *Contemporary Security Policy*, Francis and Taylor, 2013.

KİM, Ilpyong J. *Historical Dictionary of North Korea*, The Scarecrow Press Inc. Lanham, Marylanda and Oxford; 2003.

MESQUİTA, Bruce Bueno de and George W. Downs, "Democracy and Development," *Foreign Affairs*, Vol. 84, No. 5 (September/October 2005).

SMİTH, Shane "North Korea's Evolving Nuclear Strategy", North Korea's Nuclear Future Series, *US-Korea İnstitute at SAİS*, August 2015.

SNYDER, Scott A. "The Motivations Behind North Korea's Pursuit of Simultaneous Economic and Nuclear Development", *Council On Foreign Relations*, 20 November 2013.

Raporlar ve Tezler

BEASLEY, Matthew "Regime Security Theory: Why Do States With No Clear Strategic Security Concerns Obtain Nuclear Weapons?", University Of Oregon, 2009.

CUMİNGS, Bruce "Why Didn't North Korea Collapse, and Why Did So Many Influential Americans Think It Would?" paper presented at the conference "*Why Communism Didn't Collapse*", 19-20; and Lankov, North of the DMZ, 45-49.

GEDDES, Barbara "What Do We Know about Democratization after Twenty Years?" *Annual Review of Political Science*, (1999).

HUXSOLL, David Baker "Regimes, İnstitutions and Foreign Policy Change", Louisiana State University, 2003.

KANTO, Dick K. "North Korea: Chronology Of Provocations, 1950-2003" , Report For Congress, 2003.

WARDEN, John K. "North Korea's Nuclear Posture: An Evolving Challenge For US Deterrence", *Proliferation Papers*, İFRİ, March 2017.

İnternet Kaynakları

"Information Circular (INFCIRC/140): Treaty On The Non-Proliferation Of Nuclear Weapons", *International Atomic Energy Agency (IAEA)*, 22 Nisan 1970, <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/1970/infcirc140.pdf> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

<https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

"Statement of DPRK Government on its withdrawal from NPT" <http://www.kcna.co.jp/item/2003/200301/news01/11.htm> (Erişim Tarihi: 10.01.2021).

HAN S.Park, "Military First Politics (Songun): Understanding Kim Jong-il's North Korea", Academic paper series, *Korea Economic İnstitute*, 2007, ss. 1-5 <https://keia.org/publication/military-first-politics-songun-understanding-kim-jong-ils-north-korea/> (Erişim Tarihi: 16.06.2021).

<https://www.globalsecurity.org/military/world/dprk/songun-chongchi.htm> (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

SIPRI, http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php (Erişim Tarihi: 24.03.2021).

VORONTSOV Alexander, “North Korea’s Military First Policy: A Curse or a Blessing?”, 2006 <https://www.brookings.edu/opinions/north-koreas-military-first-policy-a-curse-or-a-blessing/> (Erişim Tarihi: 16.06.2021).

WERTZ Daniel, “Denuclearization of Korean Peninsula Is DPRK’s Invariable Stand,” *Korean Central News Agency*, September 29, 2013 <https://www.ncnk.org/resources/briefing-papers/all-briefing-papers/history-u.s.-dprk-relations> (Erişim Tarihi: 17.01.2021).